

Justyna Dąbkowska-Kujko
(The John Paul II Catholic University of Lublin)

Polish translations of Justus Lipsius' works in the 16th-18th centuries

Słowa kluczowe: Justus Lipsius, Rzeczpospolita Obojga Narodów, przekłady.
Keywords: Justus Lipsius, Polish-Lithuanian Commonwealth, translations.

1. Bibliographical entries listed¹

ADMIRANDA, SIVE DE MAGNITUDINE ROMANA

O Rzymie pogańskim i chrześcijańskim ksiąg dwoje, ks. Andrzej Wargocki napisał i do druku podał. Przydane jest opisanie domku loretańskiego Naświętszej Panny Maryjej, Matki Bożej i Miasta Weneckiego przez tegoż autora (Kraków, Jan Szarffenberger, 1610). Translated by Andrzej Wargocki.

O Rzymie pogańskim i chrześcijańskim ksiąg dwoje, ks. Andrzej Wargocki napisał i do druku podał. Przydane jest opisanie domku loretańskiego Naświętszej Panny Maryjej, Matki Bożej i Miasta Weneckiego przez tegoż autora (Kraków, Łukasz Kupisz, 1648). Translated by Andrzej Wargocki.

DE CALUMNIA ORATIO

Dyskurs Lipsjuszów o Potwarzy, [w:] *Polityka pańskie, to jest Nauka jako pan i każdy przełożony rządnie żyć i sprawować się ma. Nie tylko panom pożyteczna, ale i niepanom ucieszna*. W łacińskim języku do nas przyniesiona, na polski przez ks. Pawła Szczerbica, proboszcza sądomierskiego, sekretarza Króla Je[go] M[o]ści przełożona, teraz wtóry raz znowu wydrukowana, przydawszy z tegoż Lipsjusza *Dyskurs o Potwarzy* (Kraków, Andrzej Piotrkowczyk, 1608). Translated by Paweł Szczerbic.

¹ For an extensive monograph devoted to Polish translations of works by Justus Lipsius, see: J. Dąbkowska-Kujko, *Justus Lipsjusz i dawne przekłady jego dzieł na język polski* [Justus Lipsius and Early Translations of His Works into Polish], Lublin 2010; it provides detailed information on the circumstances in which the translations, paratexts or liminary materials were produced, and a complete bibliography of the subject. The author has not discussed in the volume Andrzej Kryszpin's text *Stateczność umysłu...*. Recently Paulina Buchwald-Pelcowa recognized it as a version of *De Constantia* and denied hitherto existing belief that it is an original work by Kryszpin, as accepted until now.

Justus Lipsius, Joost Lips vel Josse Lips (1547-1606)

17 century. Royal Library, Netherlands

DE CONSTANTIA

O stałości księgi dwoje, barzo rozkoszne i pożyteczne. Teraz świeżo z łacińskiego na rzecz polską przełożone i annotacyjami krótkimi objaśnione przez Janusza Piotrowicza (Wilno, Jan Karcan, 1600). Translated by Janusz Piotrowicz.

O stałości ksiąg dwoje, barzo rozkoszne i użyteczne. Teraz świeżo z łacińskiego na rzecz polską przełożone i annotacyjami krótkimi objaśnione przez Janusza Piotrowicza (Kraków, Łukasz Kupisz, 1649). Translated by Janusz Piotrowicz.

Stateczność umysłu albo Nauka polityczna o statecznej cierpliwości podczas złych czasów, napisana przez Jędrzeja Kryszpina wojewodę witebskiego (Warszawa, drukarnia J.K. Mci i Rzeczypospolitej, Kolegium Societatis Iesu, 1769). Translated by Andrzej Kazimierz Kryszpin-Kirszensztein.

O stałości ksiąg dwoje, przełożył na polskie Janusz Piotrowicz 1599 r. Przedrukowane w Wilnie (Wilno, drukarnia J. K. Mci i Rzpłtey Akad. Societ. Jesu, 1770). Translated by Janusz Piotrowicz.

Rozumna rada w nachylonej ojczyźnie do upadku rozumnemu obywatelowi ku ratowaniu się podana, to jest Justa Lipsjusza Księgi dwie o męstwie i stałości umysłu, w roku 1599, gdy niegdyś Belgijum całe powszechna nieszczęśliwość niszczyła, w łacińskim języku wydane, a teraz powtórnie, pomimo ciemne owegoż wieku tłumaczenie, jaśniej i czyściej na polski język przez księdza Ignacego Omiecińskiego, proboszcza wielednickiego 1783 przeniesione (Berdyczów, drukarnia Fortecy Najświętszej Maryi Panny, 1783). Translated by Ignacy Omieciński.

Myśli i zdania z pism Justa Lipsjusza wyjęte, M[ichał] H[ieronim] J[uszyński] (Kraków, kosztem i drukiem Ignacego Grebla Typografa i Bibliopoli J. K. Mci., 1789). Translated by Michał Hieronim Juszyński.

DE MILITIA ROMANA

Flawiusza Wegecyjusza Renata, męża zacnego, O sprawie rycerskiej nauka, z przydatkiem do tejsze materyi pisma z innych najprzedniejszych autorów, tłumaczona przez Franciszka Paprockiego..., t. 1: *O sprawie rycerskiej lądowej i wodnej w powszechności* (Łowicz, drukarnia J[aśnie] O[świeconego] Xcia JMci Prymasa, 1776). Translated by Franciszek Paprocki.

EPISTOLAE

Myśli i zdania z pism Justa Lipsjusza wyjęte, M[ichał] H[ieronim] J[uszyński] (Kraków, kosztem i drukiem Ignacego Grebla Typografa i Bibliopoli J. K. Mci., 1789). Translated by Michał Hieronim Juszyński.

MONITA ET EXEMPLA POLITICA

Myśli i zdania z pism Justa Lipsjusza wyjęte, M[ichał] H[ieronim] J[uszyński] (Kraków, kosztem i drukiem Ignacego Grebla Typografa i Bibliopoli J. K. Mci., 1789). Translated by Michał Hieronim Juszyński.

Uwagi i przykłady polityczne o cnotach i ułomnościach wielkich ludzi, z łacińskiego na ojczysty język przetłumaczone i na dwie części podzielone (Berdyczów, drukarnia J. K. Mci i Rzpłtej, 1790). Translated by Wojciech Baczyński.

Justa Lipsjusza Napomienia i przykłady polityczne i moralne w dwóch księgach przetłumaczone w roku pańskim 1795. Manuscript Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, archival unit of Branicki Library in Sucha nr 272/341. Translator unknown.

POLITICORUM, SIVE CIVILIS DOCTRINAE

Polityka pańskie, to jest Nauka jako pan i każdy przełożony rządnie żyć i sprawować się ma, nie tylko panom pożyteczna, ale i niepanom ucieszna, niedawno w łacińskim języku do nas przyniesiona, teraz na polski świeżo i pilnie przełożona przez Pawła Szczerbica, Króla Je[go] M.[ości] sekretarza (Kraków, drukarnia Łazarzowa, 1595). Translated by Paweł Szczerbic.

Polityka pańskie, to jest Nauka jako pan i każdy przełożony rządnie żyć i sprawować się ma. Nie tylko panom pożyteczna, ale i niepanom ucieszna. W łacińskim języku do nas przyniesiona, na polski przez ks. Pawła Szczerbica, proboszcza sędomierskiego, sekretarza Króla Je[go] M[o]ści przełożona, teraz wtóry raz znowu wydrukowana, przydawszy z tegoż Lipsjusza *Dyskurs o Potwarzy* (Kraków, Andrzej Piotrkowczyk, 1608). Translated by Paweł Szczerbic.

Myśli i zdania z pism Justa Lipsjusza wyjęte, M[ichał] H[ieronim] J[uszyński] (Kraków, kosztem i drukiem Ignacego Grebla Typografa i Bibliopoli J. K. Mci., 1789). Translated by Michał Hieronim Juszyński.

2. Commentary on the translations

ADMIRANDA, SIVE DE MAGNITUDE ROMANA

Andrzej Wargocki (1557/1559 – after 1620), Catholic polemicist, Greek, Hebrew and Oriental scholar, translator of ancient Latin historical works, member of the Jesuit Order (1577-1591), wrote a work entitled *On Pagan and Christian Rome* whose content and dual structure indicate that it was based on *Admiranda et Vere admiranda, sive De magnitudine et Urbis et Ecclesiae Romanae* (1600), comprising *Admiranda* by Lipsius and *Vere admiranda, seu De magnitudine Romanae Ecclesiae libri duo* (1st ed. 1599) by the English Catholic polemicist Thomas Stapleton. Wargocki translated a few chapters from Lipsius' work in their entirety (but without keeping the dialogue form) and presented their content in multiple places of his book's first part, combining the practice of literal translation of selected excerpts with a method involving transformation and contamination with other modern texts.

Contrary to Lipsius' intentions, the translator abandoned historical criteria in his image of the Eternal City in favour of moral and religious ones. His work is a rhetorical agon between pagan and Christian Rome.

For reasons unknown, the translator indicates not *Admiranda* as his source but another text by Lipsius: *Antiquarum lectionum commentarius, tributus in libros quinque...* (1575).

DE CALUMNIA ORATIO

Paweł Szczerbic (1552-1609), lawyer educated at the Cracow Academy and in Italy, burgher ennobled by King Stefan Báthory, Lviv assignee and lawyer, operated a printing house in Lviv where he published his own texts on law. Appointed assessor of the royal courts in 1582, then secretary to King Sigismund III Vasa, Sandomierz parish priest from 1603.

Szczerbic's translation of *De Calumnia oratio* was published as an addition to the second, amended and corrected edition of Lipsius' *Politicorum...* in the same author's translation. It is probably no coincidence that the translation of *De Calumnia* was printed when the conflict between King Sigismund III Vasa and the gentry (the Zebrzydowski

Rebellion, 1606-1609) took place, a conflict that was conducive to the spreading of lies, envy, and backbiting.

Szczerbic's preface to the work is very similar in character and content to the original introduction by Jan Woverius, but is not a translation thereof, distinctly shifting the emphasis from praise for Lipsius' literary achievements to praise of his character.

Added to the translation is a wood engraving of unknown origin portraying the allegorical "court" of Calumny. This depiction is based on a description of a painting by Apelles included in Lucian's dialogue (in a Latin translation entitled *Calumniarum non temere credendum*). A caption under the engraving describes what is in the picture.

The translation is complete, faithful in terms of substance, but does not reproduce the rhetorical fabric of the original, often transforming the elevated style of *declamatio* into the persuasive tone of *tractatio*. The translator replaced terms and notions that were alien in Poland's cultural and geographic circumstances with their Polish equivalents, similarly "neutralizing" or completely omitting mythological notions. He often removed "extra" expressions similar in meaning to others, and source references too; left out apostrophes, exclamations, rhetorical questions, the *subiectio* figure of speech, metaphors, sarcasm, etc.; was less sensitive to the poetics of succinctness and sayings with a poetic origin, preferring calm, lengthy indicative forms. His aim was pragmatism and clarity of message. However, he kept almost all the *imagines*. Despite the impoverished rhetoric, the translation is artistically sound.

DE CONSTANTIA

Janusz Piotrowicz (16th/17th century), Livonian, tutor in gentry homes of different confessions in the Polish-Lithuanian Commonwealth. No work of his is known apart from the translation of *De constantia*, its consecutive editions being unamended and uncorrected.

The complete, careful, and faithful translation testifies to Piotrowicz's extraordinary concentration on the work's elocutionary fabric and his sensitivity to the individualized features of Lipsius' prose. He skilfully imitates the language of the original, its turns of phrase, style, finding Polish equivalents for Latin and Greek expressions, building images compatible with the model of the original. He masks traces of mythology throughout the text, but adds philological explanations after each chapter.

Andrzej Kazimierz Kryszpin-Kirszensztein (d. 1704), owner of Raudań (Red Court) near Wielona (Samogitia), Starost of the counties of Szereszów and Puńsk, member of the Sejm, until 1698 *notarius campestris* of the Grand Duchy of Lithuania, from 1695 Voievode of Witebsk voievodship. Member of the Court faction created in Lithuania by the family of King Jan III Sobieski to counteract the might of the Sapiehas. He gained a reputation of a good soldier and orator.

The work entitled *Constancy of the Mind or Political Instruction in Stately Patience during Times of Adversity* was left by Kryszpin in a manuscript form, without an indication of his name on the title page and without any suggestion that the text was a paraphrase or translation of a foreign author. In the preface dated in 1698 (with many ideas borrowed from the introduction to *De constantia* addressed by Lipsius *ad lectorem*), Kryszpin seems to consequently suggest that the work – presenting an abundant erudite material sought for with great effort and diligence in numerous ancient texts – was entirely original. The author claims (modelling himself on Lipsius) that his text was

composed with a purpose of seeking counsel in writings of wise pagans and of providing comfort in adverse circumstances (as it was mentioned, he suffered many injustices, particularly from the Sapiehas). He emphasizes his focus on ancient authors, as if willing the reader not to look for the work's model in contemporary literature. He stresses the sobriety of his style, asking the reader to appreciate „the naked truth without adornments”. In fact, Kryszpin abandons the imagery and metaphors of the original, the play on sounds and meaning, omits the garden themes and ignores mythological references. His sentences are usually simple and bring a straightforward message.

The 18th c. print begins with a dedicatory letter of the publisher, Franciszek Bohomolec, addressed to the financial sponsor of the edition, Gedeon Jeleński, and with a preface signed by the same publisher, unaware that the text is a translation from Lipsius. These are followed by the preface of Kryszpin to the reader.

Constancy of the Mind..., like its Latin prototype, is divided in two significantly shortened parts: book 1 is composed of 13 chapters (corresponding to 22 in the original), book 2 counts 15 chapters (compared to 27 in the original). Kryszpin's attitude to his model is careless: the Polish author uses Lipsius' dialogue and erudition, the premise and thoughts of the philosophy and ideology of *De constantia* as a fabric of his own work. The Witebsk voievode polonizes the fictional tissue of the text, displaying the realities of the Commonwealth of the gentry, he introduces a narrator who sketches the initial situation and then constructs a dialogue between a Nobleman and a Friend, without indicating any hierarchical dependence between them, i.e. the Nobleman does not represent a student, who would listen to the counsel of a – supposedly wiser-master.

Andrzej Kryszpin presents the main ideas and ideological premises, which are relatively close to the original, he tightens the elements of content, argumentation, imagery and erudition, but does not exactly follow the line of reasoning in *De constantia*. The Polish author blends motives, examples and images of comparison, which are present in Lipsius' text, and is rather careless about quotations (he omits many of them, especially the Greek ones). While distinguishing quotations with italics, he often shortens them, transforms and does not inform about sources. In a bizarre twist, he quotes Lipsius himself using italics, like he does with other Latin authors, occasionally modifying grammatical structure in order to better fit them into the frame of Polish text. Paradoxically, these are the closest renditions of the model; each quotation in Latin is followed by an accurate translation in the vernacular. The remaining quotes resemble summaries, discussions, and contaminations rather than translations.

While we recognize the author's effort (which is so visible in the opening part of the dialogue) to adjust the text to culture and tradition of the Polish-Lithuanian Commonwealth, and though it would be anachronistic to apply a modern concept of plagiarism to 18th c. literary practices, Kryszpin's obvious intention to hide the close affinity between the Polish text and its foreign source, as well as the techniques used to create a false impression of originality, bring the Polish text close to what we would now consider a plagiarism².

Ignacy Omieciński (1717–1783), parish priest in Veledniki, Volhynia, produced a completely new translation of *De constantia*, faultlessly imparting the work's mean-

² On this subject see at length: J. Dąbkowska-Kujko, *Nieznany siedemnastowieczny polski przekład De constantia Justusa Lipsjusza. Rekonesans*, „Roczniki Humanistyczne” 2012, t. 60, z. 1, s. 9-17.

ing but not imitating the syntax, leaving out metaphors and epithets, not reproducing ambiguities, tones and sounds, puns, or sentence melody. He saw artistry of translation in lucidity, clarity, correctness, faithfulness, and perfect sentence structure leaving no doubts regarding interpretation.

Michał Hieronim Juszyński (1760–1830), doctor of philosophy educated at Jagiellonian University, poet and bibliophile, teacher and preacher, author of the *Dictionary of Polish Poets* (1820), published Polish translations of excerpts from Lipsius, including *Politicorum...*, *De Calumnia...*, *Monita et exempla...* as well as many quotes from *De constantia*.

Following the model of early-modern compendia of knowledge and *loci communes* collections, Juszyński arranged the quotes from Lipsius by topic, listing the entries in alphabetical order. The volume suggests Juszyński's intention was to moralize. The excerpt translations focus on presenting the content and include no source references.

DE MILITIA ROMANA

Franciszek Paprocki (1723–1790), Jesuit, Livonian cathedral dean, Łowicz canon, writer, historian, publisher of historical and geographical compendia, newspapers and calendars, translated *Epitoma rei militaris* by Renatus Flavius Vegetius, embellishing its first volume with extensive excerpts from Lipsius' *De militia Romana* and texts by other modern authors. This is not a translation in a philological sense, but a paraphrase without any accurate source references.

EPISTOLAE

The translation of 12 letters from Lipsius to Poles (in turn: *Cent. misc.* V, 23, 24, 22, 1; IV, 96, 97; V, 58, 63, 84, 57, 85; *Cent. Germ.* 45) that Juszyński included in the aforementioned work *Myśli i zdania...* is accurate, lucidly presenting the letters' content³.

MONITA ET EXEMPLA POLITICA

Nothing is known about Wojciech Baczyński.

The translation of *Monita*, which preserves the original division into two books, is missing 10 chapters: in book one – 1. *In sermonem et rem ingressio, atque obiter utilitas exemplorum*, 3. *De superstitione*, 6. *De conscientia*; in book two – 6. *De principum inclinatione*, 8. *De exemplis principum*, 9. *De iustitia, quam princeps erga subditos servet*, 10. *De legibus*, 11. *De iustitia divina*, 16. *De maiestate*, 17. *De castitate*. The translation thus loses the connection Lipsius intended *Monita* to have with his earlier *Politica*, disrupting the ideological programme and disturbing the work's composition. The other chapters are significantly shortened. The translator consistently leaves out religious and moral content, probably the effect of the Enlightenment's secularisation programme. The translation method is based on a narrowly defined pragmatism accenting the journalistic tone and keeping the original's basic thought. Baczyński does not imitate the aesthetic aspects of Lipsius' prose.

³ The translation of this letters was printed with introduction and notes in critical edition: *Listy Justusa Lipsjusza do Polaków* (1789), ed. J. Dąbkowska-Kujko, in: „*Umysł stateczny i w cnotach gruntowny*”. *Prace edytorskie dedykowane pamięci Profesora Adama Karpińskiego*, ed. R. Grześkowiak, R. Krzywy, Warszawa 2012, s. 293–312.

The anonymous translation of *Monita*, preserved only in manuscript, is preceded by a translation of the approbation of Guilielmus Fabricius Noviomagus found at the end of the original. The translation includes all the parts of the original, in the same order. Minor deletions and (few) summaries and paraphrases have little impact on the work's ideological value. The Polish translator shows special appreciation for the anecdotal segments of *Monita* – he does not leave out or shorten the exempla, preserving their cohesive composition and persuasive dynamics.

The translator's stylistic skills and lexical background are pretty poor. He does not reproduce the rhetorical or aesthetic qualities of Lipsius' prose.

POLITICORUM, SIVE CIVILIS DOCTRINAE

Both editions of Paweł Szczerbic's translation of *Politicorum...* show that he worked with the original text from before 1596, i.e. the uncensored version. In the second edition the translator corrected some earlier mistakes, made stylistic changes, and modernized the language.

The translation encompasses all six books, omitting texts published together with *Politicorum...*, i.e. *Monita quaedam, sive cautiones* and *Ad libros Politicorum notae...*. The translator shows diligence and an excellent understanding of the original, being particularly sensitive to the poetics of succinctness, paradox, and ambiguity. Preserving the structure and ideological content, he leaves out some exempla and quotes. Quotes are translated in significantly shortened form, without being graphically distinguished, lending the text the look of a continuous disquisition proper not for a cento but rather for a treatise. The marginal notes have been omitted too. The translation is skilful and sound, while the new quality of the piece in terms of content and aesthetics intelligently reproduces the main ideas from Lipsius' work.

BIBLIOGRAFIA:

J. Dąbkowska-Kujko, *Justus Lipsjusz i dawne przekłady jego dzieł na język polski*, Lublin 2010.

J. Dąbkowska-Kujko, *Nieznany siedemnastowieczny polski przekład De constantia Justusa Lipsjusza*. Rekonesans, „Roczniki Humanistyczne” 2012, t. 60, z. 1, s. 9-17.

Listy Justusa Lipsjusza do Polaków (1789), oprac. J. Dąbkowska-Kujko, [in:] „Umysł stateczny i w cnotach gruntowny”. *Prace edytorskie dedykowane pamięci Profesora Adama Karpińskiego*, red. R. Grześkowiak, R. Krzywy, Warszawa 2012, s. 293-312.

Streszczenie

Justyna Dąbkowska-Kujko

Polskie przekłady dzieł Justusa Lipsjusza w XVI-XVIII wieku

Artykuł prezentuje wszystkie, jakie dotychczas udało się zidentyfikować, przekłady i parafrazy dzieł Justusa Lipsjusza, dokonane w Polsce do końca XVIII wieku. Są pośród nich zarówno fragmenty, jak i całe pisma niderlandzkiego myśliciela tłumaczone na język polski. Zwięźłą charakterystykę poszczególnych prac translatorskich poprzedza alfabetycznie ułożona lista dzieł, które wzięli na warsztat polscy „lipsjaniści”. Siedem najgłówniejszych prac humanisty z Overijse: *Admiranda, sive De magnitudine Romana libri quattuor*, *De calumnia oratio*, *De constantia libri duo*, *De militia Romana libri quinque*, *Epistolae*, *Monita et exempla politica libri duo, qui virtutes et vitia principum spectant* oraz *Politicorum, sive Civilis doctrinae libri sex, qui ad principatum maxime spectant* zogniskowało zainteresowanie ośmiu (i to wcale ani nie najbardziej znanych, nieobecnych więc i w syntezach historycznoliterackich, ani nie najbardziej utalentowanych) naszych literatów: księdza Pawła Szczerbica (1552–1609), nauczyciela Janusza Piotrowicza (XVI/XVII w.), dymisjonowanego jezuitę Andrzeja Wargockiego (ur. 1557/1559), jezuitę Ignacego Omiecińskiego (1717–1783), jezuitę Franciszka Paprockiego (1723–1790), księdza Michała Hieronima Juszyńskiego (1760–1830), Wojciecha Baczyńskiego oraz bliżej nieznanego osiemnastowiecznego tłumacza dzieła *Monita et exempla politica*. Omówienie cech przekładów, parafraz, kontaminacji, będące w istocie streszczeniem monografii im poświęconej (*Justus Lipsjusz i dawne przekłady jego dzieł na język polski*, Wyd. KUL: Lublin 2010), ma na celu nie tylko proste podsumowanie i przypomnienie ustaleń sprzed lat, ale może nade wszystko ponowne zwrócenie uwagi na „długie trwanie” lipsjańskiego paradygmatu humanistycznego, wpływ owych dokonań translatorskich na rozwój języka polskiej prozy polityczno-filozoficznej oraz pokazanie w zwięzłym ujęciu, jak praca nad przekładem (czasem dwukrotnie podejmowana przez różnych tłumaczy w odniesieniu do jednego utworu) warunkowana jest przez przemiany ideowe i estetyczne, dające się zauważyć na przestrzeni przeszło dwu stuleci, oraz rzeźbiona z jednej strony przez wartości środowiskowe (jezuici), z drugiej – przez racje pragmatyzmu społecznego. Warto zarazem podkreślić, iż zaprezentowane omówienie uwzględnia pracę nie zidentyfikowaną wówczas, gdy powstawała monografia przekładów Justusa Lipsjusza. Odkrycie – najwyraźniej celowo maskowanego przez autora – tłumaczenia, dokonane przez prof. Paulinę Buchwald-Pelcowa, ujawniło bowiem trzecią w Rzeczypospolitej próbę zmierzenia się z dialogiem *De constantia* niderlandzkiego kodyfikatora neostoicyzmu na Starym Kontynencie. Z żadnej wszakże wzmianki nie wynika jakoby – publikowana rok przed trzecią już edycją tłumaczenia Janusza Piotrowicza z 1599 roku, jaka ukaże się u wileńskich jezuitów (1770), i 14 lat przed drugim przekładem dzieła na język polski, dokonany przez jeziutę Ignacego Omiecińskiego (1783) – *Stateczność umysłu albo Nauka polityczna o statecznej cierpliwości podczas złych czasów* (Warszawa, drukarnia J.K. Mci i Rzeczypospolitej, Kolegium Societatis Iesu, 1769), podpisana przez wojewodę witebskiego Andrzeja Kazimierza Kryszpina-Kirszenszteina, była rezultatem przekładu jednego z najszerzej znanych w dawnej Europie dzieł Lipsjusza. Autor najpewniej przywłaszczył sobie pracę i chciał uchodzić za jej twórcę. Oto jeszcze jeden przyczynek do XVIII-wiecznych technik translatorskich i zarazem (niestety) do dziejów plagiatorstwa w dawnej Rzeczypospolitej.

Аннотация

Юстина Домбровска-Куйко

Польские переводы работ Юуста Липсия в XVI-XVIII вв.

Статья представляет все переводы и парафразы, сделанные в Речи Посполитой до конца XVIII века, работ Юуста Липсия (лат. Justus Lipsius, нидерл. Joost Lips; 1547-1606), нидерландского гуманиста, известного своими теориями относительно политики и нравственности. Краткую характеристику следующих трансляторских работ предшествует список работ Юуста Липсия. Обсуждение особенности переводов, парафраз и контаминаций имеет целью не только простое подведение и напоминание результатов исследований из прошлого, но прежде всего обращение внимания на *longue durée* (фр. долгое существование) гуманитарной парадигмы Липсия, влияние этих работ на развитие польского языка, политической и философской прозы а также указание в краткой форме, как работа над переводом обусловлена идейными и эстетическими переменами, которые илеми место на протяжении более чем двух столетий. Такие переводы были формированы с одной стороны качествами среды (Иезуиты), а с другой – общественной парадигмой.

